

Завдання 16. Утворіть від пасивних дієприкметників безособові форми, що закінчуються на *-но*, *-то*. Виконайте завдання за зразком.

Зразок: *записаний – записано*

Виконаний, намальоване, проведений, збудовані, перевірений, досліджена, відправлений, складене, відкритий, куплений, здобутий.

Завдання 17. Прочитайте речення. Вставте замість інфінітивів дієприкметник або безособову дієслівні форми, що закінчуються на *-но*, *-то*.

Зразок: *Дитячі роки були проведені в Харкові, вони запам'яталися Вернадському на все життя. – Дитячі роки було проведено в Харкові, вони запам'яталися на все життя.*

1. Наш будинок (побудувати) недавно. Наш будинок (побудувати) рік тому. 2. Наш університет (заснувати) у 1948 році. Коли (заснувати) ваш університет? 3. Що (зобразити) на цій картині? На картині (зобразити) відомий письменник. 4. Цей фільм (зняти) у Києві. Ми подивилися фільм, (зняти) у Києві. 5. Екскурсію (організувати) для учасників конференції. Екскурсія, (організувати) для учасників конференції, пройшла успішно.

Завдання 18. Трансформуйте речення за зразком.

Зразок: *Помилка була виправлена. → Помилку було виправлено.*

1. Студент був поселений до гуртожитку. 2. Питання буде вирішене. 3. Дитина добре одягнута. 4. Спогади і враження були записані Вернадським у щоденник. 5. Докторська дисертація була захищена. 6. Ідея про ноосферу була сформульована у працях вченого. 7. Українська академія наук була заснована Вернадським. 9. Вернадський був запрошений до багатьох наукових шкіл Європи. 10. Світова історія була змінена. 11. Образа була забута. 12. Були опубліковані 416 наукових праць Вернадського.

Завдання 19. Прочитайте текст. Зверніть увагу на чергування прийменників *у – в*, *з – із – зі*, сполучників *і – й – та* (одну з ознак милозвучності української мови).

Постать світового масштабу

Володимир Іванович Вернадський – постать світового масштабу, вчений зі світовим ім'ям, засновник нових наукових напрямів, перший президент Української академії наук у Києві, політичний та громадський діяч, ректор Таврійського університету.

Погляньте на портрет молодого Вернадського. Ми бачимо високого чоловіка з темним волоссям, чорними бровами, карими очима, глибоким, вдумливим поглядом. Він змінить історію, змінить погляди майбутніх поколінь на розвиток природи і суспільства. Яким шляхом йшов Вернадський, щоб досягти цієї вершини науки? Безперечно, шляхом наполегливого навчання впродовж усього життя.

Володимир Іванович Вернадський народився 12 березня 1863 року в Санкт-Петербурзі в сім'ї професора політичної економії.

Життя вченого було тісно пов'язане з Україною. Його дитинство минуло в Харкові та Полтаві. Перші три роки Володимир Вернадський навчався в Харківській гімназії. Потім сім'я переїхала до Санкт-Петербурга. Батько майбутнього академіка походив з давнього українського козацького роду, був добре знайомий з видатними діячами української культури того часу, і Володимир з дитинства цікавився історією українського народу. Дитячі роки, проведені в Харкові, родинний будинок дружини, а згодом власний дім на Полтавщині, київський період – усі ці спогади і враження записує Вернадський у щоденник.

Зі щоденника ми дізнаємося і про надзвичайні здібності юнака, які допомагали йому в науковій діяльності, рятували в кризових життєвих ситуаціях.

Володимир Іванович здобув прекрасну освіту. Спочатку гімназія, потім навчання в Санкт-Петербурзькому університеті на фізико-математичному факультеті. Ще студентом він захоплювався багатьма науками: біологією, історією, філософією, літературою. Він вивчав природні води, мінералогію, фізичну географію.

Після закінчення університету в 1885 році Володимир Вернадський працює в університеті, веде активну наукову роботу в галузі мінералогії та кристалографії. Навесні 1888 року Володимир Іванович їде на стажування за кордон – у Мюнхен і Париж.

Вернадський знав багато мов і тому міг працювати в наукових установах європейських країн. Упродовж багатьох десятиліть вчений мав тісні наукові зв'язки з кращими науковими школами Франції, Італії, Німеччини, Чехословаччини, Швейцарії, Греції, Англії.

У 1886 році Володимир Іванович одружується з Наталією Старицькою, вродливою, розумною дівчиною. Згодом у них народилися син і дочка. Дружина завжди поділяла погляди Вернадського і всіляко допомагала йому.

У 1897 року В. І. Вернадський захищає докторську дисертацію і починає працювати професором мінералогії Московського університету.

У квітні 1918 року родина Вернадських переїздить до Києва. Тут вчений очолює Комісію з організації Української академії наук та Української національної бібліотеки.

У жовтні 1918 року Володимира Івановича Вернадського обрали першим президентом Української академії наук. У 1919 році академік переїздить до Криму, де стає ректором Таврійського університету.

Усе своє життя науковець вивчає біосферу та ноосферу. Ноосфера (від грец. *noos* – розум) – це новий стан біосфери, за якого розумна діяльність людини стає головним, визначальним фактором її розвитку. Вернадським розроблено концепцію

ноосфери, згідно з якою було сформульовано принципи взаємодії природи і суспільства.

Наукова спадщина В. І. Вернадського вражає. За життя вченого було надруковано більш ніж 400 наукових праць.

Завдання 20. Який ще заголовок можна запропонувати до цього тексту?

Завдання 21. Дайте відповіді на запитання.

1. Чи знали ви раніше про видатного українського вченого В. І. Вернадського?
2. Де і коли народився В. І. Вернадський?
3. Ким був батько В. І. Вернадського?
4. Що ви дізналися із тексту про дружину вченого?
5. Де Володимир Іванович проводив дитячі роки?
6. Що записує в щоденник В. І. Вернадський? Про що це свідчать ці записи?
7. Де навчався майбутній учений?
8. Якими науками він цікавився?
9. З якою метою Вернадський їде за кордон?
10. Коли він захистив докторську дисертацію?
11. Де працював В. І. Вернадський у Києві?
12. Коли В. І. Вернадського обрали першим президентом Української академії наук?
13. Ректором якого університету стає В.І. Вернадський у 1919 році?
14. Що зробив для людства В. І. Вернадський?

Завдання 22. Прочитайте діалог між іноземцем та українцем. Скажіть, що ви дізналися про характер і виховання В.І. Вернадського.

Де? У бібліотеці. Коли? Удень.

Особа 1	Особа 2
Богдан – старшокурсник. Богдан збирається йти з бібліотеки і бачить свого друга Саміра.	Самір – іноземний студент. Він зараз працює у бібліотеці, готує реферат про видатного українського вченого Володимира Вернадського.
- Добрий день, друже!	- Вітаю, Богдане! Радий тебе бачити!

- Скажи, будь ласка, що ти читаєш? Про Вернадського? Цікаво чому саме про нього?	- Пишу про Вернадського реферат. Я прочитав статтю про ноосферу. Мені стало цікаво.
- І що вже знаєш про Вернадського?	- Я знайшов багато інформації про ноосферу, але нічого не знаю про його особисте життя.
- Можу сказати, що Вернадський народився в сім'ї відомого професора-економіста. Від батька у нього любов до знань.	- А про які його наукові досягнення ти знаєш?
- У нього було багато досягнень у різних науках. Але ти маєш рацію, найважливіше його досягнення – це теорія ноосфери.	- Дякую за корисну інформацію. Буду працювати. До побачення, Богдане.
- Бувай, друже.	

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського – найбільша бібліотека держави (понад 15 мільйонів примірників)

Завдання 23. Складіть діалог за ситуацією.

Де? У бібліотеці. Коли? Увечері.

Особа 1	Особа 2
Ви – іноземний студент фізичного факультету. Вам треба підготувати реферат про видатного вченого Галілея Галілео. Ви перший раз у цій бібліотеці.	Ви – молодий бібліотекар. Ви не дуже часто спілкуєтесь с іноземцями.
1. Привітайтеся.	1. Привітайтеся у відповідь. Запитайте, чи потрібна допомога і яка.
2. Зверніться. Запитайте про книжки, які вас цікавлять.	2. Розкажіть про джерела потрібної інформації*. Розкажіть студенту про каталоги**.
3. Перепитайте. Уточніть інформацію.	3. Повторіть інформацію повільно. З'ясуйте, чи все студент зрозумів.
4. Запитайте про час роботи бібліотеки у вихідні дні.	4. Скажіть, як працює бібліотека у вихідні дні.
5. Подякуйте за допомогу.	5. Дайте відповідь на подяку. Запросіть студента відвідувати вашу бібліотеку.
6. Подякуйте за запрошення. Попрощайтесь.	6. Попрощайтесь у відповідь.

*Джерело інформації – книги, статті в журналах. **Каталог – список книжок, складений так, щоб їх легко було знайти (за алфавітом, за темами).

Завдання 23. Прочитайте. Оцініть інформацію. Ви погоджуєтесь з цим чи ні? Оформіть свою відповідь за зразком.

Зразок: А. Так, я вважаю, що ця відповідь правильна.

Б. Ні, я переконаний, що це не так.

1. В. І. Вернадський народився в Києві. 2. Дитячі роки майбутнього академіка пройшли в Харкові. 3. Про надзвичайні

здібності В. Вернадського ми дізнаємося з його щоденника. 4. Батько мало уваги приділяв вихованню сина. 5. Навчався В. І. Вернадський у Київському університеті. 6. Після закінчення університету він проходить стажування за кордоном. 7. У 1875 році В. І. Вернадський захищає докторську дисертацію. 8. В. І. Вернадський був першим президентом Української академії наук. 9. Усе своє життя вчений вивчає біологію та літературу. 10. За життя вченого було надруковано понад 400 наукових праць.

Завдання 24. Прочитайте інформацію про видатних українських діячів. Скажіть, ким були ці люди. Що вони зробили для людства? Чи знали ви про них раніше?

Микола Леонтович

Микола Леонтович – відомий український композитор. Він написав всесвітньо відому пісню «Щедрик», яку весь англomовний світ знає як «Carol of the Bells». Цю пісню співають на Різдво.

Композитор створював і симфонічні твори, й опери.

Український художник Казимир Малевич народився в Києві. Його творчість і зараз високо цінують в усьому світі. Народжений у польській родині, художник називав себе українцем. Найвідоміша робота Казимира Малевича «Чорний квадрат». Ця картина зберігається в Третьяковській галереї в Москві.

Казимир Малевич

Талановитий український архітектор Владислав Городецький прожив у Києві три десятиліття. Він спроектував та побудував будинки, які зробили Київ одним із найкрасивіших міст Європи.

Владислав Городецький

Будинок з химерами
(Київ)

Серед архітектурних творів Городецького – будинок Національного банку, Художній музей, костел Святого Миколая, Будинок з химерами* та інші будівлі, які й сьогодні прикрашають місто.

*Химера – згадуване в грецькій міфології чудовисько з головою лева, тулубом кози та хвостом змії. Свою назву будинок отримав завдяки скульптурам казкових істот.

Завдання 25. Зверніть увагу на виділені форми дієслів. Визначте вид, час дієслова, його перехідність чи неперехідність.

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Завдання 26. Утворіть словосполучення, поєднавши слова з правої і лівої колонок. Форму прикметника узгоджуйте з родом і числом іменника. Складіть зі словосполученнями 3–4 речення.

Прикметники: політичний, молодий, карий, чорний, родинний, дитячий, науковий, докторський, фізико-математичний, найкрасивіший, розумний.

Іменники: вчений, діяч, брови, очі, роки, будинок, діяльність, факультет, місто, діяльність, дисертація.

Завдання 27. Вставте пропущені слова. За інформацією звертайтеся до тексту.

1. Володимир Іванович Вернадський був ... президентом Української академії наук. 2. Життя вченого було тісно пов'язане з ... 3. Батько майбутнього академіка походив з давнього українського ... роду. 4. Володимир Іванович ... прекрасну освіту. 5. Він навчався в Санкт-Петербурзькому університеті на ... факультеті. 6. Усе своє життя науковець вивчає ... та ... 7. За життя вченого було ... понад 400 наукових праць.

Завдання 28. Запишіть речення, підкресліть пасивні дієприкметники та безособові форми дієслова на **-но, -то**.

1. Проведені в Харкові дитячі роки назавжди залишилися в пам'яті Володимира Вернадського. 2. Вченим розроблено концепцію ноосфери та сформульовано принципи взаємодії природи й суспільства. 3. Спогади дитинства, що свідчать про надзвичайні здібності юнака, записані молодим вченим у щоденнику. 4. Національна бібліотека України, розташована на Голосіївському проспекті в Києві, названа ім'ям В. І. Вернадського. 5. За життя Вернадським надруковано понад 400 наукових праць.

Завдання 29. Прочитайте інформацію про відкриття та винаходи видатних науковців. Скажіть, що ці вчені зробили для людства. Чи можете ви що-небудь додати до цієї інформації? Значення незнайомих слів знайдіть у словниках.

1. Термометр, створений видатним італійським ученим Галілео Галілеєм, називався термобароскопом.

2. Винайдена в 1809 році англійським ученим Деларю перша електрична лампочка стала аналогом сучасної.

3. Рентгенівські промені, відкриті німецьким фізиком Конрадом Рентгеном у 1895 році, сьогодні допомагають людям.

4. Намальований Леонардо да Вінчі ще у 1483 році ескіз першого парашута став основою для створення сучасних парашутів.

5. Динаміт був запатентований Альфредом Нобелем, шведським інженером-хіміком, у 1867 році. Він використовується і в мирних цілях.

7. Окуляри були винайдені англійським філософом Роджером Беконом (1214–1292).

8. Першу навколосвітню подорож було здійснено португальським мандрівником, мореплавцем Фернандо Магелланом у 1519 році.

9. Америку було відкрито італійським мореплавцем Христофором Колумбом у 1492 році.

Завдання 30. Скажіть, від яких дієслів утворені виділені у тексті дієприкметники та безособові форми дієслова, що закінчуються на *-но*, *-то*. Випишіть з тексту слова, які позначають людину.

Завдання 31. Виконайте тестові завдання.

- Безособові дієслівні форми, що закінчуються на *-но*, *-то*, не можна утворити від дієприкметника:
 - посивілий,
 - схвалений;
 - написаний.
- Неперехідне дієслово є в словосполученні:
 - написати статтю;
 - прочитати газету;
 - відпочивати в садку.
- Не всі дієприкметники є пасивними в рядку:
 - прочитаний, вимитий;
 - битий, зів'ялий;
 - сформульований, взутий.
- Чергування *о*, *е* з нулем звука відбувається при утворенні родового відмінка однини в усіх словах рядка:
 - липень, олівець, нащадок;
 - мореплавець, архітектор, день;
 - професор, науковець, стрибок.

С ВПРАВИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Вправа 1. Прочитайте прикметники. Запишіть, від яких іменників вони утворені.

Світовий, політичний, університетський, український, економічний, родинний, батьківський, фізичний, математичний.

Вправа 2. Утворіть від дієслів пасивні дієприкметники та безособові дієслівні форми, що закінчуються на *-но*, *-то*. Складіть з ними 3–4 словосполучення.

Зразок: написати – стаття написана, статтю написано

Прочитати, відвідати, направити, створити, сформулювати, відкрити, винайти.

Вправа 3. Згрупуйте слова за такими тематичними групами: 1) сім'я; 2) професії; 3) науки.

Батько, літератор, математика, мати, син, географія, донька, родина, дядько, тітка, кристалографія, бабуся, фізика, онук, філософ, онучка, математик, фізик, економіка, економіст, професор, академік, вчитель, біологія, біолог, література, дослідник, науковець, стаття, родичі, філософія, мінералогія, дідусь, географ.

Вправа 4. Утворіть від поданих іменників форми родового відмінка однини. Зверніть увагу на чергування *е* з нулем звука.

Зразок: науковець – науковця

Стілець, олівець, мореплавець, хлопець, українець, іноземець, біженець, день, жовтень, кисень, березень, Відень, квітень.

Вправа 5. Утворіть речення з поданих слів.

- Володимир / Вернадський / учений / зі / світовий / ім'я / перший / президент / Українська / академія / наука.
- Вернадський / знати / багато / мова / працювати / у / науковий / установи / Німеччина / Австрія / Італія / та / Франція.
- У / жовтень / 1918 / рік / Володимир / Вернадський / обрати / перший / президент / Українська / академія / наука.
- Усе / свій / життя / науковець / вивчати / біосфера / та / ноосфера.
- Вернадський / розробити / концепція / ноосфера.
- Науковець / сформульовано / принципи / взаємодія / природа / і / суспільство.

Вправа 6. У тексті ви читали, що батько В.І. Вернадського походив з давнього українського *козацького* роду. Хто такі *козаки*? Знайдіть потрібну інформацію в бібліотеці або в Інтернеті.